

Aportacions específiques de la iniciativa social en la seva col·laboració amb el sector públic en els serveis socials i altres serveis a persones

En aquesta entrevista es conversa en clau de consideracions bàsiques i reflexions crítiques sobre el paper i la contribució de les entitats de la iniciativa social o del tercer sector en col·laboració amb les administracions públiques en l'àmbit de la intervenció social, situant-nos en el context local i europeu i mirant cap al futur.

Com conceps el paper del sector públic, el sector mercantil i el tercer sector en el món dels serveis a les persones i l'acció social?

Em situo en la línia de qui, en estudiar el tercer sector, s'atreveix a considerar-lo com una de les quatre grans esferes o subsistemes en què s'organitza i diferencia la vida social, o, dit d'una altra manera, un dels quatre grans tipus d'agents amb especial rellevància per al benestar de les persones. Aquests quatre sectors serien: la comunitat, el sector mercantil, el sector públic i el tercer sector (o, dit d'una altra manera, la iniciativa social).

En l'àmbit d'atenció a les persones hi ha resultats valuosos que obtenim millor mitjançant la iniciativa social que no pas mitjançant el sector públic o mercantil

Des d'aquesta visió el que diferenciaria a cada esfera és el tipus de béns que gestiona o, dit d'una altra manera, la lògica de funcionament que és característica en cadascuna d'elles. Així, de manera molt sintètica, el sector públic funcionaria amb la lògica del dret i l'obligació i s'ocuparia dels béns considerats com a públics; el mercat es mouria amb la dinàmica de l'intercanvi i es preocuparia dels béns privats; la comunitat es regiria per la reciprocitat i els seus béns serien els béns relacionals; per últim, el

tercer sector gestionaria els béns comuns, en clau de solidaritat.

Per tant, té sentit parlar de tercer sector si entenem que les persones, més enllà dels vincles relacionals i familiars i comunitaris de caràcter primari, podem organitzar-nos en iniciatives solidàries orientades a la consecució d'un benestar compartit que no volem que depengui de l'intercanvi en el mercat però que tampoc no volem encomanar a la protecció i la promoció de l'Estat. Té sentit parlar del tercer sector si entenem que hi ha funcionaments i resultats valuosos que obtenim millor mitjançant aquesta iniciativa social que mitjançant qualsevol de les altres tres esferes.

En l'àmbit sectorial dels serveis socials (entenen els serveis socials com a nucli dur d'àmbits més amplis i difusos com els denominats amb expressions com, per posar dos exemples, acció social o serveis a les persones) operen –com succeeix en altres àmbits– agents del tercer sector, del sector públic i del sector mercantil. Tots ells, per altra banda, interactuen, per allò que interessa a les necessitats corresponents a aquest àmbit sectorial, amb la comunitat, és a dir, amb les relacions primàries de caràcter familiar i, en general, comunitari. A la vegada, aquestes quatre esferes no són, en absolut, compartiments estancs, sinó que entre elles hi ha col·laboració i sinergies.

Per què el tercer sector social s'ha convertit en aliat clau per a les administracions públiques en el sector dels serveis socials i altres serveis a les persones?

Les activitats que avui denominem, amb els seus diferents matisos i abasts, com *serveis socials*, *acció social* o *serveis a les persones* són activitats en què la iniciativa social ha estat freqüentment pionera i ha intervingut moltes vegades abans que els poders i les administracions públiques consideressin que tenien alguna responsabilitat en aquest sentit. Aquesta és una de les explicacions

La iniciativa social ha estat pionera en la intervenció social i en els serveis d'atenció a les persones

de què, freqüentment, quan l'esfera de l'Estat ha pensat que havia d'assumir algun tipus de responsabilitat en relació amb aquest tipus de serveis i actuacions, en lloc de substituir les entitats d'iniciativa social, ha establert amb elles diferents fórmules de col·laboració.

El sector dels serveis socials i l'acció social està menys estructurat en el nostre país que en altres (com el de la sanitat o el de l'educació), particularment pel que fa al corresponent sistema públic de serveis, i ofereix oportunitats per a una estructuració més comunitària i participativa de l'exercici de la responsabilitat pública, amb majors sinergies amb l'exercici de les responsabilitats comunitàries i solidàries, projecte per al qual és indispensable, al meu entendre, l'aliança estratègica entre els poders públics i la iniciativa social.

Quan l'esfera de l'Estat ha pensat que havia d'assumir algun tipus de responsabilitat en relació amb aquest tipus de serveis, en lloc de substituir les entitats d'iniciativa social, ha establert amb elles diferents fórmules de col·laboració

Quina és l'aportació de valor del tercer sector d'intervenció social en un model de col·laboració entre agents en l'àmbit sectorial del que venim parlant?

Des del meu punt de vista, l'aportació de valor del tercer sector d'intervenció social es materialitza a través de diverses dinàmiques. En fer-ne menció, assenyalaré entre parèntesi els casos recollits en aquesta iniciativa –promoguda per la Diputació de Barcelona i La Confederació, Patronal del Tercer Sector Social de Catalunya– que podrien servir d'exemple d'algunes d'elles (escolliré una dinàmica per cas tot i que diverses de les dinàmiques poden ser aplicades a cadascun d'ells): la participació de les persones usuàries (i altres) en qualitat d'associades (com pot veure's en el “Servei d'Assessorament per a Persones amb Discapacitat” a la demarcació de Barcelona), la possibilitat d'especialitzar-se en determinades situacions o segments poblacionals, l'arrelament comunitari de l'organització (com en l'experiència del “Programa de Lleure per a la Gent Gran” del Prat de Llobregat), la major agilitat i flexibilitat en les respostes i iniciatives, el seu caràcter inclusiu (com en el cas dels “Horts Socials” de Manlleu), la connexió en xarxa de l'organització, la incorporació com a treballadores (remunerades o voluntàries) de persones en situació de vulnerabilitat o exclusió, un plus de compromís i implicació dels treballadors (que es posa de manifest en la iniciativa “Centre Obert Casa Nostra” de Canovelles), el valor intangible de la renúncia al benefici econòmic, la independència respecte de l'aparell públic, el comerç just, la gestió i finançament ètic, la capacitat del tercer sector per facilitar la coordinació intersectorial i l'atenció integral en contacte amb diferents Departaments de l'Administració (que mostra, per exemple, “L'espai per a la petita infància La Baldufa” de Vilanova i la Geltrú), el compromís basat en recursos propis, la utilitat pública, l'interès social, la reputació en la comunitat o altres intangibles presents en la cultura o ideologia de l'organització.

Quins són els principals reptes que tenen les organitzacions del tercer sector per potenciar i que es reconegui el seu valor afegit en aquest àmbit?

Des del meu punt de vista el principal repte que tenen, avui i aquí, les entitats del tercer sector per potenciar i que es reconegui el seu valor afegit és, justament, el de no desnaturalitzar-se, el de no perdre la seva identitat, ja que, si se'm permet dir-ho metafòricament, en ocasions, per l'atracció fatal de l'esfera del mercat, es mercantilitzen; per l'abraçada de l'ós de l'Estat, es burocratitzen; i, per la crida de l'estable calent de la comunitat, es dissolen; perdent en aquests processos base l'arrelament comunitari, significació i impacte polític i autonomia i sostenibilitat econòmica. Entenc que per

conservar i reinventar la seva identitat és fonamental *fer sector*, és a dir, unir forces entre organitzacions diverses en mides, composició, dedicació i estil.

Com poden els poders i les administracions públiques contribuir a reforçar la col·laboració amb el tercer sector en la prestació de serveis per al benestar de les persones?

Al meu entendre una política pública de foment de la iniciativa social hauria de ser una política respectuosa amb l'autonomia i personalitat del tercer sector, no colonitzadora, no manipuladora, no instrumentalitzadora, no clientelista, no desnaturalitzadora, no potenciadora de subordinació i no generadora de dependència.

Un aspecte d'una política pública en relació amb la iniciativa social és el de la regulació (i corresponent vigilància) legal i, en general, normativa del fenomen i de les seves diverses formes jurídiques i els corresponents requisits, prerrogatives i obligacions. Seria el cas, per exemple, de la regulació de les balances socials, auditories socials o altres formes d'avaluació i la consegüent homologació, certificació, acreditació o etiquetat social de serveis, productes, instal·lacions o organitzacions.

En la mesura en què les entitats poden acreditar una trajectòria, sinergia o aportació especial, cal aplicar mesures com les clàusules socials o altres que afavoreixin a la iniciativa social enfront a altres organitzacions

Una altra forma de suport a les organitzacions del tercer sector és la que té relació amb l'assessorament, formació, informació, investigació, sensibilització o altres accions similars que afavoreixin, entre altres aspectes, la intervenció de les entitats, la gestió de les organitzacions i conformació de les xarxes de segon o tercer nivell. A vegades, aquesta tasca d'impuls públic pot prendre la forma de subvenció econòmica (preferentment plurianual), premi econòmic, desgravació o exempció fiscal i a vegades agafarà altres formes de reconeixement o suport (com a aportació o cessió d'infraestructures o

altres recursos). Parlaríem també aquí de convenis de col·laboració, aliances, consorcis i altres formes de coproducció o cogestió en els quals la iniciativa parteix de la iniciativa social o en els que hi ha un interès o responsabilitat compartida.

Un altre àmbit rellevant és el de la discriminació positiva, reserva de contractes o concessió o concertació especial en referència a la participació de la iniciativa social en la gestió de programes o prestació de serveis d'iniciativa o responsabilitat pública o, en tot cas, finançats total o bàsicament per les Administracions públiques. En la mesura en què les entitats poden acreditar una trajectòria, sinergia o aportació especial, cal aplicar mesures com les clàusules socials o altres que afavoreixin a la iniciativa social enfront a altres organitzacions. Aquesta compra, contractació o concertació pública responsable i innovadora pot servir als poders públics com a via alternativa enfront a tendències mercantilitzadores o privatitzadores. Per als casos en què la iniciativa social s'havia avançat i, amb posterioritat, els poders públics identifiquen l'existència d'un àmbit de responsabilitat pública, sembla especialment indicada la fórmula del concert.

Cal dir, en tot cas, que la concertació, concessió o contractació de serveis públics, si no es combina amb altres activitat, interlocucions i fluxos de fons, pot configurar organitzacions en què s'accentuïn els processos de isomorfisme i dependència i difuminin i perdin els senyals d'identitat del tercer sector, com han mostrat diverses investigacions.

Una altra de les vessants d'una política de foment de la iniciativa social és la que té a veure amb la regulació, potenciació i facilitació (per exemple amb incentius fiscals) del finançament privat (des de

Per conservar i reinventar la identitat com a Tercer Sector és fonamental "fer sector", és a dir, unir forces entre organitzacions diverses en mides, composició, dedicació i estil

particulars, d'empreses o d'altres entitats) o l'assessorament per a la millora en les seves estratègies i eines de captació de fons (*fundraising*). Aquí s'inclouria la legislació sobre el mecenatge. També s'han de desenvolupar fórmules de finançament reemborsable més adaptades al sector.

¿Quines limitacions i potencialitats té en l'actualitat el nostre marc jurídic (i, en especial, la normativa sobre contractació pública) en relació amb la iniciativa social en els serveis de benestar? ¿Creus que les noves directives europees de contractació pública poden ajudar a millorar en aquest àmbit?

El nostre marc normatiu (i en particular el relatiu a la contractació pública) és, al meu entendre, poc sensible al valor social afegit per les organitzacions del tercer sector i posa el focus, fonamentalment, sobre el valor econòmic en termes de mercat. Per una altra banda, cal tenir en compte que, en l'àmbit dels serveis socials i altres serveis a persones, estan menys desenvolupats o enfortits que en altres els estàndards de qualitat i l'apoderament de les persones destinatàries. Tot això condueix freqüentment a licitacions i adjudicacions de serveis públics notablement desfavorables per a la qualitat de l'atenció a les persones destinatàries i per a la incorporació dels valors afegits propis de la iniciativa social. Amb tot, també és veritat que el nostre marc normatiu ofereix possibilitats que poden ser utilitzades a favor de les persones destinatàries i de la iniciativa social si hi ha voluntat política, treball tècnic i diàleg civil per impulsar aquest ús favorable.

El nostre marc normatiu ofereix possibilitats que poden ser utilitzades en favor de les persones destinatàries i de la iniciativa social si hi ha voluntat política, treball tècnic i diàleg civil per impulsar aquest ús favorable

Les noves directives europees de contractació pública contenen, efectivament, novetats interessants en la mesura, fonamentalment, en què preveuen que hi hagi serveis públics (socials, entre altres) la gestió dels quals pugui reservar-se a entitats amb determinades condicions de limitació i participació en allò relatiu al lucre econòmic. Segons algunes persones expertes amb les que he parlat, obren oportunitats per a la iniciativa social que ha de ser proactiva i propositiva amb la transposició d'aquesta normativa a cada Estat membre.

Bilbao, gener de 2015